

*Зазірна Катерина Ігорівна, студентка МБГ-41,
Савойська Світлана Василівна, к. іст. н., доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

**ІДЕОЛОГІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЗАЦІЇ РЕГІОНІВ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ**

Політизація регіонів, що почала формуватися із приходом до влади екс-Президента Л. Кучми, відіграла негативну роль у розвитку всіх сфер і галузей суспільно-політичного життя держави. Скориставшись тим, що на початку 1990-х рр. у значної частини української спільноти була туга за СРСР і переважала радянська свідомість, комуністи, а з часом соціалісти і соціал-демократи почали ідеологізувати і політизувати українську спільноту. Найбільший успіх вони мали на Півдні і Сході країни, де переважають російськомовні громадяни. Щоб зберегти колишній вплив, посаду, владу, а також статус-кво для російської мови в Україні, вони вдалися до політизації та ідеологізації тих, хто міг їм це забезпечити. Зокрема, політична ідеологія, за визначенням Є. Перегуди, є системою концептуально оформлених уявлень, ідей і поглядів на політичну дійсність з позицій певних суб'єктів політичної діяльності. Складовими політичних ідеологій є політичні теорії та ідеї, суспільно-політичні ідеали, цінності, концепції політичного розвитку, політичні програми, символи тощо. Суб'єктами політичної діяльності, на його думку, є групи, громадські об'єднання, політичні партії, спільноти та мешканці регіонів [7, с. 322-323].

Щоб досягти мети, вищезазначені політичні сили почали гальмувати поширення політики українізації, яка набирала оберти під керівництвом національно-демократичних політичних ідеологів. Це негативно вплинуло на усі галузі суспільно-політичного життя регіонів і держави у цілому. Від політизації та ідеологізації особливо постраждали засоби масової інформації, зокрема, друковані. У країні не вистачало паперу, фарби та необхідного обладнання для роботи друкарень, які не мали можливості працювати на повну потужність, тому деякі із них вимушені були закриватися. Масла у вогонь також підливала економічна розруха, що сталася на тлі розпаду СРСР, яку можна було подолати, якби цьому сприяли порозуміння та конструктивна співпраця полярних політичних сил. Але не сталося так, як гадалося, тому кожна із них, опираючись на певні людські ресурси, намагалася будувати власну Україну, у якій їй буде комфортно жити. Аналізуючи ситуацію, науковці заговорили про кризу ідеології, що аналізує у своїх працях М. Остапенко. Учений піднімає таку важливу проблему, як загроза міждержавних конфліктів, що обумовлює, на її думку, «створення глобальної всесвітньої ідеології для усіх, яка б примирила існуючі і протидіючі ідеології під покровом нових гуманістичних ідей і загальнолюдських цінностей» [6, с. 224-225].

Варто зазначити, що до середини 90-х рр. минулого століття українська спільнота формувалася і розвивалася під впливом національно-демократичної ідеології, тобто «правих» політичних сил. Паралельно із цим на розвиток

суспільно-політичного життя країни великий вплив мала комуністична ідеологія, якій симпатизували мешканці Півдня і Сходу країни. Такий політичний та ідеологічний розподіл чітко вималювався уже в середині 1990-х рр., коли за экс-Президента Л. Кучму віддали свої голоси мешканці Сходу і Півдня країни, а за його опонента Л. Кравчука – Центр і Захід. Цей розподіл ґрунтувався на мовно-політичній і культурній основі, позаяк на стороні одного із них стояли переважно російськомовні громадяни та УПЦ МП, а на боці іншого – україномовна спільнота та українські церкви, зокрема, УПЦ КП, УГКЦ, РКЦ, УАПЦ та ін. Мовна проблема в Україні і до цього часу залишається однією із конфліктних, оскільки українська спільнота залишається розколотою за мовною, культурною і політико-ідеологічною ознаками, а «російськомовність стала перешкодою для мовної і культурної консолідації українського суспільства» [9, с. 982, 984].

Парафіяни і мешканці останніх підтримували політичні організації, які сповідували «праву» ідеологію, а їх опоненти – «ліву», що свідчило про зіткнення двох ідеологій, які рухаються у різних геополітичних напрямках: одна із них – у бік Євросоюзу, інша – Митного союзу. Утім, й ті, й інші на початку 1990-х рр. були більш консолідовані, ніж у кінці 90-х, коли полярні політичні сили доклали неабияких зусиль, щоб розколоти українське суспільство на україномовних та російськомовних. Свідченням цього є відсутність виступів і демонстрацій, які б були спрямовані проти політики українізації, модернізації усіх сфер діяльності, ринкової економіки, ухвалення Декларації про державний суверенітет, Конституції України, проголошення незалежності, переведення навчальних закладів із російської мови навчання на українську. Тобто, освітні заклади на початку 1990-х керувалися гуманістичною і патріотичною ідеологією, яка дала певні позитивні успіхи і результати [3, с. 12].

А невдоволення на цьому ґрунті виникли саме тоді, коли владна команда экс-Президента В. Януковича почала переводити навчальні заклади з україномовного режиму викладання на двомовний та одномовний із російською мовою навчання. Таку мовну політику центристів підтримували філії російських політичних організацій, які діяли на теренах України, комуністи, об'єднані соціал-демократи, соціалісти, які до них приєдналися у 2005 році. Тому, на слушну думку В. Андрущенка, «освіта не повинна залежати від політики та ідеології» [1, с. 105, 133, 220], позаяк ідеологічний плюралізм захищає власні ідеї, цінності, погляди; формує уявлення громадян про політичну націю, самосвідомість українського народу на принципах певної культурної і мовної унікальності. На думку М. Остапенко, ідеологічний плюралізм не відкидає боротьбу ідеологій і не підтримує будь-яку із існуючих ідеологій [5, с. 19].

Щоб домогтися союзу із Росією, ці ідеологізовані політичні сили вдалися до міфологізації усіх сфер суспільно-політичного життя у сучасній Україні, зокрема, історії українського народу, його мови, культури, освіти, регіонів і держави у цілому. На цій основі почали з'являтися міфи про заборони російської мови у незалежній Україні, «дві України», а також міф про східний

регіон, який, начебто, годує галичан, які ніби витягують кошти із «державної» кишені. Водночас політизацію регіонів підсилив Закон «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», який прирівняв російську мову до тих мов, які знаходяться у сучасній Україні на межі зникнення. Це дало можливість проросійськи налаштованим ідеологам і надалі захищати в Україні інтереси Росії: виходити на мітинги із гаслами, які свідчили про утиски російської мови і культури, запроваджувати на місцевому рівні російську мову як регіональну, закривати україномовні навчальні заклади, запроваджувати російськомовні канали, обмежувати ефір для україномовних програм та ін. Як видно із зазначеного, діяльність однієї ідеології в Україні лише шкодить національним інтересам, розколює українське суспільство і країну у цілому. Водночас українські науковці, зокрема І. Кресіна, застерігають від спроб нав'язати Україні державну ідеологію однієї партії. У такому разі, як справедливо зазначає вчений, про політичний та ідеологічний плюралізм не може бути й мови [4, с. 243].

У той же час наступ на все українське було підсилено ухваленням нового Закону «Про засади державної мовної політики», який було Верховною Радою ухвалено 3 липня 2012 року. За цим законом російська мова набула статусу регіональної у восьми регіонах та в АР Крим. За право і обов'язок кожного політика володіти і послуговуватися державною мовою хоча б при здійсненні службових повноважень боролися праві політичні сили, які сповідують націоналістичну та національно-демократичну ідеології. Саме за це, на думку окремих політиків та експертів, політичній силі Всеукраїнське об'єднання «Свобода», що набрала за соціологічним опитуванням 5,6 % голосів виборців, нинішня влада не дала жодного шансу потрапити до Верховної Ради на парламентських виборах у жовтні 2014 року. Не припиняється боротьба і наразі із тими політичними силами, які сповідують націоналістичну ідеологію. У такому разі, на думку І. Іванова, «країні потрібна інтегральна ідеологія, яка б стала кодексом злагоди щодо окремих етносів, соціальних груп, еліти та осіб» [2, с. 12].

Саме у рядах націоналістів силові структури шукають і знаходять злочинців, зрадників, дезертирів, корупціонерів, хабарників тощо. Така односторонність розпалює ворожнечу у середовищі українського політикуму, послаблює його єдність, довіру один до одного, не дає консолідовано ухвалювати важливі рішення та єврозакони. У зв'язку із цим розсипається парламентська коаліція, яка нещодавно нараховувала понад 300 голосів. Це є однією із причин того, що депутати не відвідують засідання Верховної Ради і не голосують за необхідні для України закони, що, звичайно, не можна схвалювати. Тому консолідувати українське суспільство зможе ідеологія, яка базуватиметься на засадах реального патріотизму, який зародився у процесі творення фундаментів національної культури, є, на слушну думку Е. Сувінські, цінністю, яка об'єднує кожне суспільство, частиною культури певного народу [8, с. 213], зокрема й українського.

Отже, саме за таких умов в українському політичному середовищі може з'явитися здорова конкуренція і змагання інтелекту замість брудних технологій, спрямованих на збурювання суспільства. Щоб змінити становище і не призвести до політичної кризи, було б доцільно:

- не ділити депутатів Верховної Ради на своїх і чужих, що дасть можливість консолідувати політиків;
- думати не про власні амбіції, владу і статки, а – про реформи, національні інтереси, сучасне і майбутнє українського народу;
- не шукати ворогів серед тих, хто ризикував життям на Майдані та знаходиться під кулями в АТО. Це допоможе знайти консенсус у середовищі політикуму;
- виносити на обговорення лише ті законопроекти, які готові до ухвалення та ін.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю / В. Андрущенко. – К. : Знання України, 2004. – 737 с.
2. Іванов І. Формування української політичної нації в сучасних умовах: проблеми і перспективи / Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.05 / І. Ю. Іванов; Національна академія наук України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. – К., 2005. – 21 с.
3. Кононенко П. Українська освіта у світовому часопросторі / П. П. Кононенко, Т. П. Кононенко. – К. : Т-во «Знання» України, 2007. – 592 с.
4. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: (Етнополітичний аналіз): [Монографія]. – К. : Вища школа, 1998. – 392 с.
5. Остапенко М. Політичний плюралізм як ціннісна основа демократичного суспільства: Автореф. дис. ... докт. політ. наук: 23. 00. 03 / Національний педагогічний ун–т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2013. – 36 с.
6. Остапенко М. А. Політичний плюралізм: нестабільність демократії та пошуки соціальної рівноваги: монографія / М. А. Остапенко ; Нац. пед. ун–т ім. М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – 350 с.
7. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. – К. : МАУП, 2005. – 792 с.
8. Сувінські Е. Патріотизм у процесі глобалізації // Панорама політологічних студій: науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне : РДГУ, 2011. – Вип. 7. – С. 210-215.
9. Україна: політична історія ХХ – початок ХХІ ст./ Редрада: В.М. Литвин (голова) та ін. Редкол. : В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін. – К. : Парламентське вид-во, 2007. – 1028 с.